

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ДЕЛЕГІТИМАЦІЯ ВЛАДИ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВИКЛИК ХХІ СТОЛІТТЯ

Для визначення сутності делегітимації влади як глобального виклику ХХІ століття необхідно окреслити межі поняття «легітимності». Передусім, створення класичного дослідницького канону щодо «легітимності» влади пов'язується із веберіанською традицією. В основі легітимності публічної влади знаходиться визнання громадянами легітимності певного соціального порядку. Легітимність, як і делегітимація характеризує ставлення індивідів не стільки до окремих політиків, скільки до соціального ладу.

У працях П. Рікера знаходимо визначення легітимності як «народної підтримки»: «Це є народна *підтримка* яка дає свою владу-потужність інституціям тієї чи іншої країни, й ця *підтримка* є нічим іншим, як природним наслідком згоди (consent), що спочатку породила існуючі закони» [2, с. 21].

С. Пролєєв називає легітимність головною запорукою володарювання: «Влада, яка *визнана* у своєму праві, є владою легітимною. Вона має за собою *визнання* своїх учасників, і завдяки цьому є *виправданою, обґрунтованою*. В легітимності владарювання отримує головну запоруку свого сталого існування; і навпаки – втрата легітимності призводить до неефективності, деструкції і зрештою краху влади» [1, с. 189].

«Дамоклів меч» делегітимації нависав як загроза над кожним правителем традиційних суспільств – від Давньої Греції до середньовічних монархій, а сучасні демократії характеризуються «інфляцією» легітимності.

Демократична легітимність неможлива без інституційної довіри та політичної інклюзивності. Саме з цим пов'язуються головні виклики легітимності публічної влади у ХХІ столітті.

У сучасних дослідницьких програмах легітимність визначається з позицій «чотирьох» інституціоналізмів. Адже, у процесі розвитку інституціональної теорії поступово виокремились такі її види, як історичний інституціоналізм, соціологічний інституціоналізм, дискурсивний інституціоналізм та інституціоналізм раціонального вибору. Відзначимо: «У результаті розвитку нового інституціоналізму поступово виокремлювались такі його види, як історичний інституціоналізм, інституціоналізм раціонального вибору, соціологічний та дискурсивний. Кожний з них запропонував власне бачення інститутів, які визначають легітимність публічної влади. Від залежності інституційного дизайну кожної країни від «пройденного шляху» до поняття «міжінституційної взаємодії». Оптика інституціоналізму дозволяє не лише розглядати легітимність окремих інститутів публічної влади (легітимність парламенту, інституту президента тощо), а й окреслити коло

«інститутів легітимності». Тобто, тих правил, норм та організацій, які визначають легітимність влади в очах суспільства (від релігії та церкви до публічної інформації та мас медіа), прямо впливають на процеси легітимзації й делегітимації того політичного порядку, який є фундаментом легітимності публічної влади» [4, с. 176].

Окреслимо сутність цих теорій відносно делегітимації влади.

По-перше, історичний інституціоналізм пов'язує делегітимацію публічної влади з залежністю інституційного дизайну кожної окремої країни від унікального «пройденного шляху». Тобто, делегітимація публічної влади відбувається внаслідок залежності суспільства від «траєкторії попереднього розвитку». На процес делегітимації визначальним чином впливають суспільні патології, сформовані під час авторитарного панування. Як зазначає Т. Скочпол: «...революції породжуються не повстаннями знизу, а зломом структури зверху» [5].

По-друге, представники соціологічного інституціоналізму, продовжуючи веберіанську традицію, наголошують на тому, що делегітимація публічної влади відбувається внаслідок делегітимації соціального та політичного порядку. Громадська думка визначає рівень довіри суспільства до політичного ладу; якщо цей рівень знижується, то можна говорити про делегітимацію публічної влади.

По-третє, з точки зору дискурсивного інституціоналізму основою легітимності є постійна та ефективна комунікація між інститутами публічної влади, громадянського суспільства. Відповідно, делегітимація означає утворення комунікативних «розривів», руйнування міжінституційної взаємодії. Важлива роль у цьому процесі належить масмедіа.

По-четверте, інституціоналізм раціонального вибору визначає легітимність влади як здатність обмежувати егоїстичні інтереси окремих її представників. Влада у свої діях має слідувати суспільному інтересу, зменшувати транзакційні витрати, протидіяти опортуністичній поведінці тощо. Делегітимацію публічної влади спричиняє ірраціональна поведінка політичних та державних акторів, спрямована не на захист суспільного блага, а на особистісне збагачення.

Таким чином, з позицій нового інституціоналізму, делегітимація публічної влади пов'язується із втратою довіри суспільства до наявного політичного ладу та соціального порядку. Як запобігти делегітимації публічної влади? У представників інституціональної теорії є власна відповідь, яка полягає у необхідності посилення суспільної ваги інститутів. Але, йдеться не лише про інститути публічної влади, а, передусім, про масмедіа, політичні партії та неурядові організації. Їх називають «інститутами легітимності» ХХІ століття. Легітимність публічної влади залежить від «інститутів легітимності»: «В умовах мережевого суспільства у процесі забезпечення демократичної легітимності зростає роль та суспільна вага «інститутів легітимності». До них відносяться мас медіа, політичні партії та неурядові організації, які виконують роль посередників у легітимізуючій взаємодії між публічною владою та суспільством. Вони впливають на формування громадської думки, інформують суспільство щодо дій влади, і це визначає легітимність публічної влади. Саме за посередництвом «інститутів легітимності»

відбувається взаємодія між публічною владою та суспільством, встановлюються відносини довіри. Інститути легітимності забезпечують легітимність політичного порядку у процесі політичної комунікації з суспільно важливих проблем» [3, с. 6].

Під впливом нового інституціоналізму у соціологічній науці та політичній теорії відбулись трансформації дослідницької програми легітимності та делегітимації. Дослідницьку увагу перенесено з «легітимності інститутів» до «інститутів легітимності».

Список використаних джерел:

1. Пролеєв С. Метафізика влади : монографія. Київ : Наукова думка, 2005. 324 с.
2. Рікер П. Навколо політики. Київ : Дух і Літера, 1995. 335 с.
3. Яковлева Л. І. Інституційні та комунікативні виміри легітимності публічної влади : автореф. дис. ... док-ра політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2021. 31 с.
4. Яковлева Л. І. Легітимність публічної влади: рецепції та новації : монографія. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 325 с.
5. Skocpol T. States and social revolutions. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. 421 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511815805>

Ключові слова: легітимність, делегітимація, публічна влада, історичний інституціоналізм, соціологічний інституціоналізм, дискурсивний інституціоналізм, інституціоналізм раціонального вибору.

Key words: legitimacy, delegitimization, public power, historical institutionalism, sociological institutionalism, discursive institutionalism, rational choice institutionalism.

КАРЕТНА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціології, кандидат політичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН МОЛОДІ ТА СТАРШОГО ПОКОЛІННЯ

Проблема взаємовідносин молоді та старшого покоління є досить актуальною в нашому житті. Взаємодія між поколіннями може бути проблематичною через різницю в цінностях, інтересах та способі життя. Молодь це наше майбутнє, відповідно вона повинна виховуватися в гідних соціальних умовах. Однією з головних проблем залишається це взаєморозуміння і ставлення з дорослим поколінням. Для будь-якого суспільства на всіх етапах його розвитку залишається протиріччя «батьків і дітей».

Погляди і сприйняття реального життя в різні часи в соціумі відрізняються і те, що було нормою минулих років, часто втрачає свою актуальність сьогодні. Змінюються життєві підвалини, культурні норми, матеріальні і духовні цінності, що тягне за собою нерозуміння поколінь і призводить до конфліктів.

Калашнікова Людмила Володимирівна	
Соціальні практики забезпечення життя: особистісний вимір	217
Яковлева Лілія Іванівна	
Делегітимація влади як глобальний виклик ХХІ століття	221
Каретна Ольга Олександрівна	
Проблеми взаємовідносин молоді та старшого покоління	223
Шмаленко Юлія Іванівна	
Використання інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) у сучасній війні в Україні	226
Яценко Микола Анатолійович	
Дослідження сфери освіти на територіях, що постраждали внаслідок війни	229
Барасій Віта Юрійвна	
Розвиток соціальних мереж: синергія демократії та технологій	232
Безуглова Валерія Дмитрівна	
Комунікація у системі «населення-влада» під час криз: досвід України	235
Білий Веніамін Сергійович	
Виборчі та парламентські дебати: медіа-скандали vs. раціональна комунікація	239
Івановський Віктор Віталійович	
Система економічної демократії: синергія політичної науки та економічної теорії	241
Фартушний Дмитро Сергійович	
Ситуація вибору та електоральний вибір в Україні	243

СЕКЦІЯ 6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ ТА СОЦІУМУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Цільмак Олена Миколаївна	
Психотехнології для регуляції та проживання стану тривоги	247
Корнута Людмила Михайлівна	
Створення психологічної безпеки в команді: роль лідера	252
Короход Ясміна Джанівна,	
Татьянчиков Андрій Олександрович	
Деякі базові техніки гештальт-терапії для розвитку особистості	254
Лазор Катерина Петрівна	
Соціальна криза самоідентифікації особистості	257
Лісовенко Анна Федорівна	
Причини та методи корекції прокрастинації особистості	260
Ташматов Вячеслав Абдуллайович	
Професійна психологічна підготовка поліцейських в умовах війни	264